
Historična dokumentacija

Premirje in/ali brezpogojna vdaja Italije leta 1943

Okoliščine

V slovenskem zgodovinoписju in javnosti na sploh brezpogojno vdajo italijanskih oboroženih sil, ki jo je 8. septembra 1943 razglasil vrhovni poveljnik Zavezniških sil general Dwight D. Eisenhower, poimenujemo večinoma s terminom *kapitulacija*.¹ Italijansko zgodovinoписje uporablja izraz *premirje* (armistizio).

V dokumentu z dne 3. septembra 1943 je bilo razmerje med Italijo in zavezniškimi silami ZDA in Velike Britanije poimenovano kot *premirje* (Armistice),² v Eisenhowerjevemu proglasu na radiu 8. septembra kot *brezpogojna vdaja* ("has surrendered his armed forces unconditionally"), v Badoglijevem proglasu istega dne *premirje* (armistizio), v pogodbi iz 29. septembra 1943 kot *vdaja Italije* (Surrender of Italy), v dodatnem protokolu iz 9. novembra 1943 pa je bil naslov listine z dne 29. septembra spremenjen v "*dodatni pogoji premirja z Italijo*" ("additional conditions of Armistice with Italy"). Termin *kapitulacija* (capitulation), ki je sinonim za vdajo,³ v teh dokumenti ni uporabljen.

V dvajsetletju fašizma so italijanske oblasti svojo ekspanzijo usmerile na balkanski in podonavski prostor, obenem pa skušale razširiti svoje kolonialno ozemlje. Po uspehu v Etiopiji je Benito Mussolini 1. novembra 1936 najavil tesno sodelovanje z nacionalsocialistično Nemčijo in s tem usodno vplival na kasnejši položaj Italije. Nadaljnji korak je bil podpis t.i. jeklenega pakta 22. maja 1939, s katerim je Italija dokončno povezala svojo usodo z Nemčijo. 10. junija 1940 je Italija vstopila v vojno proti Franciji in Veliki Britaniji, jeseni 1940 je napadla Grčijo, leta 1941 pa Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. V vojni je italijanska vojska doživela hude poraze v Etiopiji in Somaliji, v Libiji in Sovjetski zvezi ter na morju v Sredozemlju. Na okupiranem jugoslovanskem in grškem ozemlju se je spopadala z močnimi enotami osvobodilnih gibanj.

Spomladi 1943 so zavezniki sklenili, da kot najšibkejšo članico Osi poskušajo izločiti Italijo iz vojne. Potem, ko so italijanska mesta preživljala vse težje in vse bolj pogoste zračne napade, in so se 10. julija 1943 Zavezniške sile izkrcale na Siciliji in ko so obenem italijanski antifašisti skušali vplivati na kralja, naj se odpove Mussoliniju, je 25. julija 1943 fašistični Veliki svet izglasoval Mussoliniju nezaupnico. Kralj je Mussolinija odstavil kot predsednika vlade, ga dal zapreti in za predsednika nove vlade imenoval generala Pietra Badoglija. Kljub temu je Italija nadaljevala vojno na strani sil Osi, obenem pa so nemške vojaške sile že pred 25.

¹ Prim. Ferenc, Tone. Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943. - Maribor: Obzorja, 1967. (Knjižnica NOV in POS; 34).

² Ker je bila angleška verzija dokumentov opredeljena kot uradna, navajam angleške izraze.

³ <http://www.wordreference.com/definition/capitulation>

julijem zasedle pomembne položaje tudi v osrednji Italiji in se pripravljale na vojaško zasedbo vsega njenega ozemlja, v kolikor bi se Italija odločila za izstop iz vojne.

Po vrsti srečanj in tajnih pogajanj med predstavniki Badoglijeve vlade in Zavezniki, je general Giuseppe Castellano po pooblastilu svoje vlade 3. septembra 1943 v kralju Casabile na Siciliji podpisal t.i. kratko premirje, ki je v 12 točkah določalo pogoje za izstop Italije iz vojne. Vrhovni poveljnik Zavezniških sil general Dwight D. Eisenhower je nato 8. septembra 1943 ob 17.30 po radiu sporočil, da se je italijanska vlada brezpogojno vdala. Ob 19.45 mu je sledil radijski nagovor predsednika italijanske vlade Pietra Badoglia, s katerim je Italijane obvestil o sklenitvi premirja s silami Združenih narodov.

Naslednjeg dne, 9. septembra, so se anglo-ameriške sile izkrcale v Salerno pri Neaplju, 10. septembra so nemške sile zasedle Rim. Okrog 700.000 italijanskih vojakov je pristalo v nemškem ujetništvu. Že 12. septembra je bila Italija razdeljena na dva dela, na t.i. Južno kraljestvo s kraljem in Badoglijevo vlado, ki je bila pod nadzorom Zaveznikov in od Nemcev okupirano Italijo. Tam je bila, potem ko so Nemci osvobodili Mussolinija iz zapora na Gran Sassu v Abruzih, 23. septembra 1943 ustanovljena Italijanska socialna republika, imenovana tudi Salojska republika. Ta pa ni obsegala pokrajin Videm, Gorica, Trst, Pulj in Reka (Operacijska cona Jadransko primorje) ter pokrajin Bolzano, Trento in Belluno (Operacijska cona Predalpe), ki so bile neposredno podrejene nemški okupacijski oblasti.

T.i. kratkemu premirju je 29. septembra 1943 sledil podpis Pogodbe o vdaji Italije, ki sta jo podpisala vrhovni poveljnik Zavezniških sil general Dwight D. Eisenhower in predsednik italijanske vlade Pietro Badoglio. Listina je v 44 točkah podrobneje določala ne le vdajo italijanskih oboroženih sil, ampak tudi zavezniško zasedbo italijanskega ozemlja in njihov popolni nadzor tudi nad civilno sfero od gospodarstva do zunanje politike in sodstva, in izročitev vojnih zločincev.

Italijanska vlada si je že pred podpisom Listine o vdaji prizadevala, da bi dobila status zaveznice, čemur so nasprotovali zlasti Britanci. ZDA in Velika Britanija sta ji priznavali le status sobojevnice, obenem z obljubo, da bodo pogoji vdaje omiljeni v skladu z njenim prispevkom k boju proti njenim dovčerajšnjim zaveznikom. Italijanska vlada je med tem 13. oktobra 1943 napovedala vojno Nemčiji in obenem prekinila vse stike z Japonsko. Na z Nemci okupiranim italijanskem ozemlju se je pričelo krepiti odporništvo, pa tudi državljanska vojna.

Na konferenci v Moskvi so ZDA, Velike Britanije in ZSSR 30. oktobra 1943 v izjavi o Italiji sprejela tudi določila, da naj italijanski narod dobi priložnost, da se organizira na osnovi demokratičnih načel. Verjetno tudi v okviru te usmeritve je bil 9. novembra 1943 v Brindisiju, kjer je bil takrat sedež Badoglijeve vlade, podpisan Dodatni protokol k listini o vdaji Italije. Podpisala sta ga v imenu vrhovnega poveljnika Zavezniških sil generallajtnant Noel MacFarlane in predsednik italijanske vlade Badoglio. S tem protokolom se je spremenil naslov Listine o vdaji Italije v Dodatni pogoji premirja z Italijo. Prinašal je vstop Sovjetske zveze med podpisnike in nekaj manjših popravkov, ki pa v vsebino podobe niso bistveno posegali in dejansko niso spreminjali njene dikcije. Kljub drugačnemu naslovu so to ostajali trdi pogoji brezpogojne vdaje.

Kljub temu, da se je po osvoboditvi Rima v začetku junija 1944 kralj Vittorio Emanuele III. umaknil iz javnega življenja, da je bil njegov sin Umberto imenovan

za kraljevega namestnika in da je bila 18. junija 1944 imenovana prva antifašistična vlada, katere čelu je bil Ivano Bonomi, Italija vse do konca vojne ni uspela spremeniti svojega statusa sobojevnice. Konec vojne je tako pričakala tudi kot premagana država, ki je morala sklepati mirovno pogodbo. Ta ji je prinesla reparacije, izgubo kolonij in nenazadnje tudi spremembo njene vzhodne meje.

Nevenka Troha

Dokumenti

POGOJI PREMIRJA MED ITALIJO IN ZDRUŽENIMI NARODI⁴

Sicilija, 3. september 1943

Naslednje pogoje premirja je predstavil general Dwight D. Eisenhower, vrhovni poveljnik Zavezniških sil, v skladu s pooblastili, ki sta mu jih dali vladi Velike Britanije in Združenih držav Amerike in v interesu Združenih narodov. Pogoje je sprejel maršal Pietro Badoglio, predsednik italijanske vlade.⁵

Italijanske vojaške sile morajo takoj prenehati z vsemi sovražnimi dejavnostmi.

Italija si bo v največji možni meri prizadevala, da bo Nemcem otežila dejanja, ki bi jih lahko izvedli proti Združenim narodom.

Vsi zaporniki in interniranci iz držav, članic Združenih narodov, bodo takoj izročeni vrhovnemu poveljniku Zavezniških sil in nikogar izmed njih se ne sme ne sedaj ali kdajkoli kasneje predati Nemčiji.

Italijanska flota in letalstvo se morata takoj premestiti na tiste točke, ki bi jih lahko določil vrhovni poveljnik Zavezniških sil, in se razorožiti na način, ki ga bo predpisal.

Vrhovni poveljnik Zavezniških sil lahko zapleni italijanske trgovske ladje, če bo to potrebno za izvedbo zavezniških vojaško-pomorskih načrtov.

Zaveznikom se morajo takoj predati Korzika in vse italijansko ozemlje, oba otoka in celina, da jih bodo po potrebi uporabljali za operativne baze in za druge namene.

Zaveznikom se mora zagotoviti takojšnja svobodna uporaba vseh letališč in pristanišč na italijanskem ozemlju, ne glede na stopnjo evakuacije italijanskega ozemlja s strani nemških sil. Italijanske oborožene sile morajo ta pristanišča in letališča varovati vse do trenutka, ko bodo to nalogo prevzeli Zavezniki.

Vse italijanske oborožene sile se morajo s kateregakoli vojnega območja, kjer so sedaj udeležene v vojaških akcijah, takoj umakniti v Italijo.

Italijanska vlada mora jamčiti, da bo, če bo to potrebno, takoj uporabila vse svoje razpoložljive oborožene sile, da bo zagotovila takojšnjo in natančno izpolnjevanje vseh določil tega premirja.

⁴ I Documenti diplomatici italiani. Nona serie 1939-1943. Volume X (7 febbraio - 8 settembre 1943). Roma : Istituto poligrafico e Zecca dello Stato, 1990. Dokument 757, str. 919-920. Iz angleščine prevedla Nevenka Troha.

⁵ Uradni naziv predsednika italijanske vlade je "Presidente del Consiglio dei ministri", predsednik ministrskega sveta. Uporablja se tudi naziv "Capo del Governo", šef vlade.

Vrhovni poveljnik Zavezniških sil si pridržuje pravico, da sprejme kakršnekoli ukrepe, za katere meni, da so potrebni, da se z njimi v nadaljevanju vojne zaščitijo interesi Zavezniških sil. Italijanska vlada se zavezuje, da bo izvedla vse upravne in druge naloge, ki jih bo vrhovni poveljnik mogoče zahteval. Vrhovni poveljnik bo vzpostavil Zavezniško vojaško upravo na tistih delih italijanskega ozemlja, za katere bo menil, da je zaradi vojaških interesov Združenih narodov to potrebno.

Vrhovni poveljnik Zavezniških sil bo imel vse pravice, da izvede ukrepe razorožitve, demobilizacije in demilitarizacije.

Drugi pogoji politične, gospodarske in finančne narave, ki jih bo Italija morala izpolniti, bodo sporočeni kasneje.

Pogoji tega premirja ne bodo postali javni, dokler tega ne odobri vrhovni poveljnik Zavezniških sil. Uradna verzija tega dokumenta je tista, ki je napisana v angleškem jeziku.

Maršal Pietro Badoglio
Predsednik italijanske vlade.
Vrhovni poveljnik

Dwight D. Eisenhower
General Armade ZDA
Zavezniških sil.

Podpisala:

/lr/ Giuseppe Castellano /lr/
Giuseppe Castellano
Brigadni general,
Italijansko vrhovno poveljstvo.

Walter B. Smith
Walter B. Smith
Generalmajor Armade ZDA
Načelnik štaba.

Navzoči:

Spoštovani Harold Macmillan
Minister rezident, predstavnik vlade Velike Britanije, Vrhovno poveljstvo Zavezniških sil.

Robert Murphy
Osebni predstavnik predsednika ZDA.

Royce Dick
Komodor Kraljeve mornarice
Načelnik štaba poveljstva flote v Sredozemlju.

Lowel W. Rooks
Generalmajor Armade ZDA
Pomočnik načelnika štaba, G-3, Vrhovno poveljstvo Zavezniških sil.

Franco Montanari
Uradni italijanski prevajalec
Pomočnik načelnika štaba, G-2, Vrhovno poveljstvo Zavezniških sil.

Podpisovanje t.i. kratkega premirja v kraju Casabile na Siciliji, 3. 9. 1943.

8. SEPTEMBER 1943, OB 17.30, RADIO ZDRUŽENIH NARODOV, ALŽIR. NAGOVOR VRHOVNEGA POVELJNIKA ZAVEZNIŠKIH SIL GENERALA DWIGHTA D. EISENHOWERJA:⁶

"Govori vam general Dwight D. Eisenhower, vrhovni poveljnik Zavezniških sil.

Italijanska vlada je sprejela brezpogojno vdajo svojih oboroženih sil. Kot vrhovni poveljnik sem sprejel vojaško premirje, določbe katerega so odobrile vlade Velike Britanije, Združenih držav in Zveze sovjetskih socialističnih republik. Tako delujem v interesu Združenih narodov.

Italijanska vlada se je zavezala, da se bo teh določil brezpogojno držala. Premirje sta podpisala moj predstavnik in predstavnik maršala Badoglija in stopa v veljavo ta trenutek.

Sovražnosti med oboroženimi silami Združenih narodov in italijanskimi oboroženimi silami bodo takoj prenehale. Vsi Italijani, ki nam bodo pomagali pregnati nemškega agresorja z italijanskega ozemlja, bodo dobili pomoč Združenih narodov."

8. SEPTEMBER 1943, OB 19.45, RADIO RIM. NAGOVOR PREDSEDNIKA ITALIJANSKE VLADE PIETRA BADOGLIA:⁷

"Italijanska vlada je ob spoznanju, da ne more več enakovredno voditi boja proti premočnemu nasprotniku in z namenom, da bi svojemu narodu prihranila nadaljnje najhujše nesreče, vrhovnega poveljnika anglo-ameriških Zavezniških sil prosila za premirje. Prošnja je bila sprejeta. V skladu s tem morajo italijanske sile povsod, kjer se nahajajo, prenehati z vsemi sovražnimi dejanji proti anglo-ameriškim silam. Odgovorile pa bodo na mogoče napade katerekoli druge sile."

⁶ <http://www.geocities.com/wcdproject/html/documenti14.html>. Iz angleščine prevedla Nevenka Troha.

⁷ <http://www.anpi.it/militari/8settembre.htm>. Iz italijanščine prevedla Nevenka Troha

PISMO PREDSEDNIKA ZDA ROOSEVELTA IN PREMIERA VELIKE BRITANIJE CHURCHILLA PREDSEDNIKU ITALIJSKE VLADE BADOGLIU⁸

Sporočilo.

... 10. september 1943, (ponoči)

Maršal, na vas je, da v uri agonije vaše dežele naredite prvi odločen korak za to, da si italijansko ljudstvo pridobi mir in svobodo in da si Italija povrne spoštovano mesto v evropski civilizaciji.

Svojo deželo ste že osvobodili fašističnega hlapčevstva. Preostala, še bolj pomembna naloga pa je očistiti italijansko zemljo nemških zavojevalcev.

Hitler in njegov sokrivec Mussolini sta pripeljala Italijo na rob propada. Italijane sta vodila v pogubne bojne pohode v peščine Egipta in v snežna prostranstva Rusije. Nemci so vedno zapustili italijanske čete na bojišču in jih žrtvovali, da so sebi omogočili umik. Sedaj vam Hitler grozi, da boste doživeli ista zverinstva, ki jih je izvajal v tolikih deželah.

Italijansko ljudstvo, prišel je čas, da vsak od vas zadane udarec. Osvobodilne armade Zahodnega sveta prihajajo, da vas rešijo. Razpolagamo z močnimi silami in prodiramo iz več smeri. Nemški teror v Italiji ne bo trajal dolgo. Pregnani bodo iz vaše dežele in vi boste s tem, da nam boste pomagali pri osvoboditvi, ponovno uvrstili med najbolj pomembne in dokazane prijatelje vaše dežele, od česar ste bili tako krivično odvrnjeni.

Izrabite vsako priložnost, ki jo imate, da doma udarite močno. Imejte zaupanje v vašo prihodnost Vse se bo dobro izšlo. Korakajte naprej z ameriški in britanskimi prijatelji v velikem svetovnem gibanju k svobodi, pravici in miru.

PISMO PREDSEDNIKA ITALIJSKE VLADE BADOGLIA PREDSEDNIKU ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE ROOSEVELTU IN PREMIERU VELIKE BRITANIJE CHURCHILLU⁹

Sporočilo.

Brindisi, 11. september 1943.

Prisrčno se zahvaljujem za sporočilo, ki ste mi ga vi, ki vodite usode tako velikih narodov, poslali v teh za mojo deželo tako tragičnih urah.

Popolnoma zaupam vaši trditvi, da se bodo anglo-ameriškim oboroženim silam, ki so se že izkrcale na različnih točkah italijanskega ozemlja, v skladu z zahtevami položaja priključile nove.

Naše oborožene sile, že preizkušene in raztresene v Italiji in še bolj zunaj nje, nimajo možnosti, da bi se združile in da bi se same učinkovito uprle nemškim silam. A vse, kar je mogoče narediti, je že ali še bo narejeno z istim duhom in isto vztrajnostjo, ki smo jo med zadnjo veliko vojno¹⁰ skupaj izkazali na bojnih poljih Italije in Francije.

⁸ I Documenti diplomatici italiani, decima serie: 1943-1948, vol. I, dok. 3, str. 4 (9 settembre 1943 - 11 dicembre 1944). Roma : Istituto poligrafico e Zecca dello Stato, 1992 (dalje Documenti diplomatici italiani, decima serie, vol. I). Dokument 3, str. 4. Iz angleščine prevedla Nevenka Troha.

⁹ Documenti diplomatici italiani, decima serie, vol. I, dok. 5, str. 5-6. Iz italijanščine prevedla Nevenka Troha.

¹⁰ Misli na 1. svetovno vojno, med katero se je Italija od maja 1915 borila na strani zmagovitih antantnih sil.

Lahko vam zagotovim, da bo okrog svojega kralja strnjeno italijansko ljudstvo, ki za ceno kateregakoli žrtvovanja hrepeni po tem, da bi doseglo svobodo in pravičen mir, možato izpolnilo vse svoje dolžnosti.

Polni vere bomo korakali z vami, našimi ameriškimi in britanskimi prijatelji.

LISTINA O VDAJI ITALIJE¹¹

(DODATNI POGOJI PREMIRJA Z ITALIJO)¹²

Glede na to, da so bile zaradi premirja, sklenjenega 3. septembra 1943 med vladama Združenih držav in Združenega kraljestva (ki delujeta v interesu vseh članic Združenih narodov) na eni strani in vlado Italije na drugi strani ter pod določenimi pogoji vojaške narave ustavljene sovražnosti med Italijo in Združenimi narodi;

in ker je v omenjenem premirju poleg teh pogojev navedeno tudi, da se je italijanska vlada zavezala izpolniti druge pogoje politične, ekonomske in finančne narave, ki bodo posredovani kasneje;

in ker je primerno, da se v dodatno listino vključijo vojaški in drugi navedeni pogoji politične, ekonomske in finančne narave, ne da bi vplivali na nadaljnjo veljavnost pogojev iz premirja z dne 3. septembra 1943;

sta vladi (*so vlade*) Združenih držav in (,) Združenega kraljestva (in Sovjetske zveze), ki nastopata (*nastopajo*) v imenu Združenih narodov, pripravljene (*pripravljene*) ustaviti sovražnosti do Italije pod naslednjimi pogoji, skupaj s tistimi iz premirja z dne 3. septembra 1943, če to ne bo oviralo njunih (*njihovih*) vojaških operacij proti Nemčiji in njenim zaveznicam in če Italija ne bo na noben način pomagala tem silam in bo izpolnila zahteve teh vlad.

Ta pogoje je predložil za to ustrezno pooblaščen GENERAL DWIGHT D. EISENHOWER, vrhovni poveljnik Zavezniških sil;

sprejel pa jih je (brezpogojno) MARŠAL PIETRO BADOGLIO, predsednik italijanske vlade (ki predstavlja vrhovno poveljstvo italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil in ga je za to ustrezno pooblastila italijanska vlada).¹³

1. (A) S tem se italijanske kopenske, pomorske in zračne sile, kjerkoli se nahajajo, brezpogojno vdajo.

(B) Takoj se preneha italijansko sodelovanje v vojni na vseh vojnih prizoriščih. Ne bo nikakršnega nasprotovanja izkrcavanju, premikom ali drugim operacijam kopenskih, pomorskih in zračnih sil Združenih narodov. V skladu s tem bo italijansko vrhovno poveljstvo ukazalo takojšnjo ustavitev vseh oblik sovražnosti proti silam Združenih narodov, organom poveljstvom italijanskih mornariških, kopenskih in zračnih sil na vseh prizoriščih pa naročilo, naj svojim podrejenim nemudoma izdajo ustrezna navodila.

(C) Italijansko vrhovno poveljstvo bo tudi ukazalo vsem italijanskim mornariškim, kopenskim in letalskim silam ali organom in osebju, naj takoj prenehajo

¹¹ Documenti diplomatici italiani, decima serie, vol. I. Dokument 20, str. 18-26. Iz angleščine prevedel Andrej Turk.

¹² V oklepajih so navedeni popravki teksta listine in sicer dodatki poudarjeno, spremembe teksta pa s poševno pisavo. Ti popravki so bili sprejeti z dodatnim protokolom k Listini o vdaji Italije, katerega sta 9. novembra 1943 v Brindisiju podpisala predsednik italijanske vlade Pietro Badoglio in v imenu vrhovnega poveljnika Zavezniških sil generalmajor Noel MacFarlane. Ta dokument v nadaljevanju objavljamo v celoti.

¹³ Tega dela teksta ni v navedenih dopolnilih, pač pa v navedbi celotnega popravljenega odstavka.

uničevati nepremičnine ali osebno imetje ali povzročati škodo na njih, naj bodo javne ali zasebne.

2. Italijansko vrhovno poveljstvo bo posredovalo popolne podatke o razporeditvi in stanju vseh italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil, kjerkoli se te nahajajo, ter o silah zaveznic Italije, ki se nahajajo na ozemlju Italije ali tistem pod njeno zasedbo.

3. Italijansko vrhovno poveljstvo bo sprejelo vse potrebne ukrepe za zavarovanje letališč, pristaniških objektov in vseh drugih naprav pred zavzetjem ali napadom katerekoli zaveznice Italije. Italijansko vrhovno poveljstvo bo storilo vse potrebno za zagotovitev zakonitosti in reda ter uporabo njegove razpoložljive oborožene sile za takojšnje in dosledno izvajanje vseh določb iz te listine. Ob uporabi italijanskih enot v zgoraj omenjene namene, ki jo lahko odobri vrhovni poveljnik Zavezniških sil, bodo vse druge italijanske kopenske, pomorske in zračne sile odšle v svoje vojašnice, taborišča in ladje ter tam ostale do nadaljnjih navodil Združenih narodov glede njihovega prihodnjega statusa in razpustitve. Izjemoma sme mornariško osebje oditi v obalne objekte, ki jih določijo Združeni narodi.

4. Italijanske kopenske, pomorske in zračne sile se bodo v roku, ki ga bodo določili Združeni narodi, umaknile z vseh območij zunaj italijanskega ozemlja, ki jih bodo italijanski vladi navedli Združeni narodi, in odšle na območja, ki jih bodo slednji določili. Takšni premiki italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil bodo potekali pod pogoji, ki jih bodo določili Združeni narodi, in v skladu z njihovimi ukazi. Prav tako bodo navedena območja zapustili vsi italijanski uradniki razen tistih, ki jim bodo Združeni narodi dovolili ostati. Tisti, ki jim bo dovoljeno ostati, se bodo ravnali po navodilih vrhovnega poveljnika Zavezniških sil.

5. Italijanske kopenske, pomorske in zračne sile ali uradniki ne bodo izvajali rekvizicij, odvzemov ali drugih prisilnih ukrepov nad osebami ali imetjem na območjih iz točke 4.

6. Demobilizacija odvečnih italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil na lokacijah, ki bodo navedene, bo potekala po navodilih vrhovnega poveljnika Zavezniških sil.

7. Italijanske vojne ladje vseh vrst, pomožna in transportna plovila se bodo zbrali v lukah, ki jih bo določil vrhovni poveljnik Zavezniških sil, in se bodo ravnali po njegovih navodilih. (Opomba: Če bi bilo na dan premirja celotno italijansko ladjevje že zbrano v zavezniških lukah, se ta točka glasi: "Italijanske bojne ladje vseh vrst, pomožna in transportna plovila bodo do nadaljnjih navodil ostale v lukah, kjer so trenutno zbrane, in bodo ravnale v skladu s predpisi vrhovnega poveljnika Zavezniških sil").

8. Noben italijanski zrakoplov ne bo zapustil zemlje, vode ali letalonsilke, razen če bi tako ukazal vrhovni poveljnik Zavezniških sil.

9. Brez vpliva na spodnje določbe 14, 15 in 28 (A) in (D) bo vsemu trgovskemu ladjevju, ribiškimi in drugim plovilom pod katerokoli zastavo, vsem zrakoplovom in kopenskim transportnim vozilom katerekoli države, ki se nahajajo na ozemlju ali v vodah Italije oziroma tistih pod njeno zasedbo, prepovedan odhod do preveritve njihove identitete in statusa.

10. Italijansko vrhovno poveljstvo bo dalo na razpolago vse podatke o mornariških, kopenskih in zračnih napravah, objektih in obrambi, o vseh transportnih in komunikacijskih sistemih, ki jih je postavila Italija ali njene zaveznice na italijanskem

ozemlju ali v dostopu do njega, o minskih poljih ali drugih ovirah za premike po kopnem, morju ali zraku, kot tudi vse druge podrobnosti, ki bi jih Združeni narodi lahko potrebovali v zvezi z uporabo italijanskih baz, izvedbo operacij, varnostjo ali oskrbo kopenskih, pomorskih in zračnih sil Združenih narodov. Italijanske sile in oprema bodo po potrebi na razpolago Združenim narodom za odstranitev zgoraj omenjenih ovir.

11. Italijanska vlada bo nemudoma priskrbela sezname o količini vsega vojaškega materiala z navedbo njegove lokacije. Zaradi morebitne uporabe s strani vrhovnega poveljnika Zavezniških sil bo vojaški material uskladiščen pod nadzorom, kakršnega bo odredil sam. Dokončno odstranitev vojaškega materiala bodo odredili Združeni narodi.

12. Brez pooblastila ali navodil Združenih narodov ne bo dovoljeno uničiti, poškodovati ali odstraniti vojaškega materiala, brezžičnih, radijskih ali meteoroloških postaj, železniških, pristaniških ali drugih naprav, kot tudi ne javnih in zasebnih objektov ali kakršnegakoli imetja, kjerkoli že se nahaja, za potrebno vzdrževanje in popravilo pa bodo odgovorni italijanski organi oblasti.

13. Prepovedano je vsakršno izdelovanje, uvažanje, izvažanje in tranzit vojaškega materiala, razen po navodilih Združenih narodov. Italijanska vlada bo ravnala v skladu z vsemi navodili Združenih narodov glede izdelave, uvoza, izvoza ali tranzita vojaškega materiala.

14. (A) Vsa italijanska trgovska, ribiška in druga plovila, kjerkoli se nahajajo, kot tudi tista zgrajena ali dokončana v času veljavnosti te listine, bodo pristojni italijanski organi dali na razpolago v dobrem in plovnem stanju, na krajih, za namene in obdobja, ki jih lahko določijo Združeni narodi. Njihov prenos pod sovražne ali nevtralne zastave je prepovedan. Posadke bodo ostale na krovu do nadaljnjih navodil glede svojih nadaljnjih nalog ali razpustitve. Nemudoma bo izrabljena vsaka priložnost za ponovni odkup, pridobitev ali prevzem nadzora nad italijanskimi ali bivšimi italijanskimi plovili, ki so bila prodana ali kako drugače lastniško prenesena oziroma dana v najem v času vojne, za vsa takšna plovila in njihove posadke pa bodo veljale gornje določbe.

(B) Vsa italijanska notranja transportna in pristaniška oprema bo na razpolago Združenim narodom za namene, kakršne bi določili.

15. Trgovska, ribiška in druga plovila Združenih narodov, ki se kjerkoli nahajajo v italijanskih rokah (v ta namen vključno s tistimi iz držav, ki so pretrgale diplomatske odnose z Italijo), ne glede na to, ali je bilo njihovo lastništvo preneseno s sodnim procesom, kot vojni plen, ali kako drugače, bodo vrnjena Združenim narodom in zbrana v lukah, ki jih bodo oni določili, za nadaljnjo razpolaganje po njihovih navodilih. Italijanska vlada bo prejela vse potrebne ukrepe za prenos njihovega lastništva. Vse nevtralne trgovske ladje, ribiška ali druga plovila pod italijansko upravo ali nadzorom bodo zbrana na enak način do dogovora glede dokončnega razpolaganja z njimi. Vsa potrebna popravila na kateremkoli od zgoraj omenjenih plovil bo po potrebi na svoje stroške opravila italijanska vlada. Italijanska vlada bo storila vse potrebno, da se plovila in njihov tovor ne poškodujejo.

16. Nobena radijska, telekomunikacijska ali druga komunikacijska naprava na kopnem ali na morju, ki je pod italijanskim nadzorom, bodisi da pripada Italiji ali katerikoli drugi državi kot Združenim narodom, ne bo smela oddajati, dokler vrhovni poveljnik Zavezniških sil ne predpiše navodil za nadzor teh naprav. Ita-

lijanski organi se bodo prilagodili ukrepom za nadzor in cenzuro tiska in drugih publikacij, gledaliških in kinematografskih predstav, televizijskega in radijskega programa, kot tudi vseh drugih oblik komuniciranja, ki bi jih odredil vrhovni poveljnik Zavezniških sil. Vrhovni poveljnik Zavezniških sil lahko po lastni presoji prevzame nadzor nad radijskimi, kabelskimi in drugimi komunikacijskimi postajami.

17. Bojne ladje, pomožna, transportna, trgovska in druga plovila ter zrakoplovi v službi Združenih narodov bodo imeli pravico svobodno uporabljati ozemeljske vode okrog italijanskega ozemlja in zračni prostor nad njim.

18. Sile Združenih narodov bodo morale zasesti nekatere dele italijanskega ozemlja. Združeni narodi bodo občasno obvestili ta ozemlja ali območja, nakar se bodo vse italijanske kopenske, pomorske in zračne sile nemudoma umaknile s teh ozemelj ali območij v skladu z navodili, ki jih bo izdal vrhovni poveljnik Zavezniških sil. Določbe te točke ne vplivajo na tiste iz točke 4 zgoraj. Italijansko vrhovno poveljstvo bo Zaveznikom zagotovilo takojšnjo uporabo in dostop do vseh letališč in pomorskih luk v Italiji, ki so pod njegovim nadzorom.

19. Na ozemljih ali območjih, na katere se nanaša točka 18, bodo pristojni italijanski organi dali na razpolago vse objekte mornarice, kopenske vojske in letalstva, kot tudi električne centrale, naftne rafinerije, javne komunalne službe, vse luke in zalive, vse transportne in komunikacijske naprave, objekte in opremo ter druge objekte, zmogljivosti in sredstva, ki bi jih Združeni narodi utegnili potrebovati, in to v dobrem stanju, skupaj z osebjem, potrebnim za njihovo upravljanje. Italijanska vlada bo dala na razpolago vsa druga lokalna sredstva ali storitve, ki bi jih Združeni narodi utegnili potrebovati.

20. Brez vpliva na določbe te listine bodo Združeni narodi izvajali vse pravice zasedbene sile na vsem ozemlju ali območjih iz točke 18, kjer bo za upravljanje poskrbljeno z izdajo razglasov, ukazov ali predpisov. Osebe italijanskih upravnih, sodnih in javnih služb bo opravljalo svoje funkcije pod nadzorom vrhovnega poveljnika Zavezniških sil, če ta ne bo odredil drugače.

21. Poleg pravic v zvezi zasedenimi italijanskimi ozemlji, ki so opisane v točkah od 18 do 20:

(A) bodo imeli pripadniki kopenskih, pomorskih ali zračnih sil ter uradniki Združenih narodov pravico prehoda prek nezasedenega italijanskega ozemlja, pri čemer jim bodo na voljo vsi potrebni objekti in pomoč za opravljanje njihovih funkcij.

(B) Italijanske organi bodo na nezasedenem italijanskem ozemlju dali na razpolago vse transportne zmogljivosti, ki bi jih Združeni narodi utegnili potrebovati, vključno z brezplačnim tranzitom za njihov vojaški material in zaloge, in bodo izpolnjevali navodila, ki jih bo izdal vrhovni poveljnik Zavezniških sil glede uporabe in nadzora letališč, luk, špedicije, kopenskih transportnih sistemov in vozil, komunikacijskih sistemov, električnih central in javnih komunalnih služb in naftnih rafinerij, kot tudi tolikšnih zalog goriva in električne energije ter sredstev za njihovo proizvodnjo, kot bi jih določili Združeni narodi, skupaj z ustreznimi zmogljivostmi za popravilo in izgradnjo.

22. Italijanska vlada in ljudstvo se bosta vzdržala vseh dejanj, ki bi lahko škodovali interesom Združenih narodov, in bosta nemudoma in učinkovito izvajala vse njihove ukaze.

23. Italijanska vlada bo na zahtevo Združenih narodov dala na razpolago takšno italijansko valuto, kakršno bi Združeni narodi utegnili potrebovati. Italijanska vlada

bo na italijanskem ozemlju, v roku in pod pogoji, ki bi jih lahko določili Združeni narodi, dvignila in zamenjala v italijansko valuto vse rezerve valut, ki so jih izdali Združeni narodi v času vojaških operacij ali zasedbe, in bo dvignjene valute brez dodatnih stroškov izročila Združenim narodom. Italijanska vlada bo na zahtevo Združenih narodov sprejela ukrepe za nadzor nad bankami in poslovanjem na italijanskem ozemlju, za nadzor nad tujimi valutami in tujimi trgovskimi in finančnimi transakcijami ter za regulacijo trgovanja in proizvodnje, pri čemer bo upoštevala vsa navodila, ki bi jih izdali Združeni narodi glede teh in podobnih zadev.

24. Brez dovoljenja vrhovnega poveljnika Zavezniških sil ali pooblaščenih uradnikov ne bo dovoljeno vzdrževati finančnih, trgovinskih ali drugih odnosov, kot tudi ne poslovati s katerokoli državo ali v dobro katerekoli države, ki je v vojni s katerokoli članico Združenih narodov ali z ozemljem, ki ga taka država zaseda, ali s katerokoli tujo državo.

25. (A) Odnosi z državami, ki so v vojni s katerokoli članico Združenih narodov ali pod zasedbo katerekoli take države, bodo pretrgani. Italijanski diplomatski, konzularni in drugi uradniki ter pripadniki italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil, ki so akreditirani pri misijah s katerokoli tako državo ali na kateremkoli drugem ozemlju, ki bi ga določili Združeni narodi, ali služijo v njih, bodo odpoklicani. Diplomatski in konzularni uradniki teh držav bodo obravnavani tako, kot bodo določili Združeni narodi.

(B) Združeni narodi si pridržujejo pravico zahtevati umik nevtralnih diplomatskih in konzularnih uradnikov z zasedenega italijanskega ozemlja in predpisati postopke glede občevanja med italijansko vlado in njenimi predstavniki v nevtralnih državah kot tudi glede sporočil, ki jih pošiljajo in sprejemajo predstavniki nevtralnih držav na italijanskem ozemlju.

26. Italijanskim državljanom do preklica ne bo dovoljeno zapustiti italijanskega ozemlja, razen s pooblastilom vrhovnega poveljnika Zavezniških sil, in ne bodo smeli v nobenem primeru sodelovati v oboroženih silah nobene od držav ali na kateremkoli ozemlju iz točke 25 (A), niti ne bodo smeli oditi v noben kraj, da bi tam opravljali delo za kakšno od takih držav. Tisti, ki trenutno služijo ali delajo tako, bodo odpoklicani po navodilih vrhovnega poveljnika Zavezniških sil.

27. Vojaško, mornariško in letalsko osebje in material ter trgovska, ribiška in druga plovila in zrakoplovi, vozila in druga transportna oprema katerekoli države, proti kateri katerakoli od članic Združenih narodov nadaljuje sovražnosti ali ki je pod zasedbo take države, bodo napadeni ali zaseženi, kadarkoli se bodo znašli na italijanskem ozemlju in vodah ali nad njimi.

28. (A) Bojnim, pomožnim in transportnim ladjam katerekoli države ali zasedene države iz točke 27, ki se nahajajo v italijanskih lukah in vodah, ali tistih pod njeno zasedbo, kot tudi zrakoplovom, vozilom in drugi transportni opremi takih držav, ki se nahajajo na italijanskem ozemlju ali nad njim ali ozemljem pod njeno zasedbo, bo do nadaljnjih navodil prepovedano oditi.

(B) Vojaškemu, mornariškemu in letalskemu osebju in civilnim državljanom katerekoli take države ali zasedene države na ozemlju Italije ali na tistem pod njeno zasedbo bo prepovedano oditi in bodo priprti do nadaljnjih navodil.

(C) Vse imetje na italijanskem ozemlju, ki je last katerekoli take države ali zasedene države ali njenih državljanov, bo zaseženo in shranjeno do nadaljnjih navodil.

(D) Italijanska vlada se bo ravnala po vseh navodilih, ki jih izda vrhovni povelj-

nik Zavezniških sil glede zaprtja, hrambe ali kasnejše odtujitve, uporabe ali zaposlitve katerekoli od zgoraj omenjenih oseb, plovil, zrakoplovov, materiala ali lastnine.

29. Benito Mussolini, njegovi vodilni fašistični družabniki in vse osebe, osumljene vojnih zločinov ali podobnih prestopkov, katerih imena se nahajajo na seznamih, ki jih bodo objavili Združeni narodi (in se trenutno nahajajo ali se bodo v prihodnje nahajali na ozemlju pod nadzorom zavezniškega vojaškega poveljstva ali italijanske vlade), bodo nemudoma prijeti in izročeni Združenim narodom. Vsa navodila, ki jih bodo dali Združeni narodi v ta namen, bodo izpolnjena.

30. Vse fašistične organizacije, vključno z vsemi vejami fašistične milice (MVSN), tajno policijo (OVRA) in vsemi fašističnimi mladinskimi organizacijami, bodo, če to še ni bilo storjeno, razpuščene v skladu z navodili vrhovnega poveljnika Zavezniških sil. Italijanska vlada se bo ravnala po vseh nadaljnjih navodilih, ki jih bodo Združeni narodi dali za razpustitev fašističnih ustanov, odpustitev in priprtje fašističnega osebja, nadzor nad fašističnimi fondi ter zatrtje fašistične ideologije in nauka.

31. Vsi italijanski zakoni, ki vsebujejo razlikovanje na podlagi rase, barve kože, veroizpovedi ali političnega prepričanja, bodo, če to še ni bilo storjeno, razveljavljeni, osebe, pridržane na tej podlagi, pa po navodilih Združenih narodov izpuščene in oproščene vseh pravnih omejitev, ki so jim bile podvržene. Italijanska vlada se bo ravnala po vseh nadaljnjih navodilih, ki jih bo vrhovni poveljnik Zavezniških sil dal za razveljavitev fašistične zakonodaje in odstranitev vseh omejitev ali prepovedi, ki iz nje izhajajo.

32. (A) Vojni ujetniki, ki pripadajo silam Združenih narodov, ali tisti, ki jih ti določijo, ter vsi državljani Združenih narodov, vključno z etiopskimi državljani, ki so zaprti, pripti ali kako drugače prisilno zadržani na ozemlju Italije ali tistem pod njeno zasedbo, ne bodo preseljeni in bodo nemudoma izročeni predstavnikom Združenih narodov ali kako drugače obravnavani v skladu z navodili Združenih narodov. Vsaka preselitev v času med predložitvijo in podpisom te listine bo veljala za kršitev njenih določb.

(B) Osebe katerekoli narodnosti, ki so bile pridržane, v priporu ali jim je bila izrečena obsodba (vključno z obsodbami v odsotnosti) zaradi njihovega sodelovanja ali simpatiziranja z Združenimi narodi, bodo izpuščene po navodilih Združenih narodov in oproščene vseh pravnih omejitev, ki so jim bile podvržene.

(C) Italijanska vlada bo sprejela vse ukrepe, ki bi jih Združeni narodi narekovali za zaščito tujih državljanov in njihovega imetja ter imetja tujih držav in državljanov.

33. (A) Italijanska vlada se bo ravnala po vseh navodilih, ki bi jih Združeni narodi predpisali glede povračila, dostave, storitev ali izplačil kot odškodnino in plačilo za stroške zasedbe v času veljavnosti te listine.

(B) Italijanska vlada bo vrhovnemu poveljniku Zavezniških sil na njegovo zahtevo posredovala podatke glede premoženja, tistega znotraj in zunaj italijanskega ozemlja, italijanske države, Banke Italije, vseh italijanskih državnih ali poldržavnih ustanov ali fašističnih organizacij ali posameznikov na italijanskem ozemlju, in ne bo razpolagala ali dovolila razpolaganja s takim premoženjem zunaj italijanskega ozemlja, razen z dovoljenjem Združenih narodov.

34. Italijanska vlada bo v času veljavnosti te listine izvajala razoroževalne, demobilizacijske in demilitarizacijske ukrepe, ki bi jih določil vrhovni poveljnik Zavezniških sil.

35. Italijanska vlada bo priskrbela vse podatke in dokumente, ki bi jih Združeni narodi potrebovali. Ne bo nikakršnega uničevanja ali skrivanja arhivov, zapisnikov, načrtov ali drugih dokumentov ali podatkov.

36. Italijanska vlada bo sprejela in izvajala zakonske in druge ukrepe, potrebne za izvedbo te listine. Italijanski vojaški in civilni organi se bodo ravnali po vseh navodilih, ki bi jih v ta namen izdal vrhovni poveljnik Zavezniških sil.

37. Imenovana bo Nadzorna komisija kot predstavnica Združenih narodov, ki bo zadolžena za izvajanje predpisov in uresničevanje te listine pod poveljstvom in splošnimi navodili vrhovnega poveljnika Zavezniških sil.

38. (A) Izraz "Združeni narodi" v tej listini označuje vrhovnega poveljnika Zavezniških sil, Nadzorno komisijo in vsak drug organ, ki bi ga imenovali Združeni narodi.

(B) Izraz "vrhovni poveljnik Zavezniških sil" v tej listini označuje Nadzorno komisijo in druge uradnike in predstavnike, ki bi jih imenoval vrhovni poveljnik.

39. Navedba italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil v tej listini označuje fašistično milico in vse druge podobne vojaške ali paravojaške enote, formacije ali organizacije, ki bi jih kot take opredelil vrhovni poveljnik zaveznikov.

40. Izraz "vojaški material" v tej listini označuje ves material, ki je naveden v seznamih ali definicijah, ki jih občasno izda Nadzorna komisija.

41. Izraz "italijansko ozemlje" v tej listini označuje vse italijanske kolonije in ozemlja pod njeno upravo (vendar brez vpliva na vprašanja suverenosti), vključno z Albanijo. Vendar pa, razen v primerih in v meri, ki jih določijo Združeni narodi, določbe te listine ne bodo veljale za oziroma prizadele upravljanja katerekoli italijanske kolonije ali ozemlja pod njeno upravo, ki ga že zasedajo Združeni narodi, kot tudi ne njihovih pravic in pooblastil, ki jih ti tam izvajajo.

42. Italijanska vlada bo na sedež Nadzorne komisije poslala delegacijo, ki bo predstavljala italijanske interese in posredovala ukaze Nadzorne komisije pristojnim italijanskim organom.

43. Ta listina začne veljati takoj. Veljavna je dokler je ne nadomesti drug dogovor ali dokler ne začne veljati mirovna pogodba z Italijo.

44. Združeni narodi lahko to listino odpovejo s takojšnjim učinkom, če v njej zapisane italijanske obveznosti ne bi bile izpolnjene, ali pa kaznujejo njeno kršitev z okoliščinam primernimi ukrepi, kot so razširitev območij pod vojaško zasedbo oziroma z zračnimi napadi in drugimi kaznovalnimi ukrepi.

Ta listina je sestavljena v angleščini in italijanščini, pri čemer velja za avtentično angleško besedilo, v primeru vsakršnega spora glede njenega pomena pa obvelja odločitev Nadzorne komisije.

Podpisano na Malti, dne 29. septembra 1943.

/lr/ Badoglio
Maršal PIETRO BADOGLIO,
Predsednik italijanske vlade

/lr/ Dwight D. Eisenhower
DWIGHT D. EISENHOWER
General vojske Združenih držav Amerike,
Vrhovni poveljnik zavezniških sil

DODATNI PROTOKOL K LISTINI O VDAJI ITALIJE¹⁴

Dogovorili smo se, da se naslov listine, ki sta jo 29. septembra 1943 na Malti podpisala maršal Pietro Badoglio, predsednik italijanske vlade, in general Dwight D. Eisenhower, vrhovni poveljnik Zavezniških sil, spremeni v "dodatni pogoji premirja z Italijo". Dogovorili smo se tudi glede naslednjih dopolnil k tej listini:

V prvem odstavku preambule se med besede "kraljestva" in "na eni strani" vstavi besede "ki delujeta v interesu vseh članic Združenih narodov". Zadevni odstavek se torej glasi takole:

"Glede na to, da so bile, zaradi premirja, sklenjenega 3. septembra 1943 med vladama Združenih držav in Združenega kraljestva, ki delujeta v interesu vseh članic Združenih narodov, na eni strani in vlado Italije, na drugi strani, ter pod določenimi pogoji vojaške narave ustavljene sovražnosti med Italijo in Združenimi narodi."

V četrtem odstavku preambule se med besede "Združenega kraljestva" in "ki nastopajo" vstavijo besede "in Sovjetske zveze", briše pa se beseda "in" med besedami "Združenih držav" in "Združenega kraljestva". Zadevni odstavek so torej glasi takole:

"so vlade Združenih držav, Združenega kraljestva in Sovjetske zveze, ki nastopajo v imenu Združenih narodov, pripravljene ustaviti sovražnosti do Italije pod naslednjimi pogoji, skupaj s tistimi iz premirja z dne 3. septembra 1943, če to ne bo oviralo njihovih vojaških operacij proti Nemčiji in njenim zaveznikom in če Italija ne bo na noben način pomagala tem silam in bo izpolnila zahteve teh vlad".

V šestem odstavku preambule se med besede "sprejel pa jih je" in "maršal" vstavi beseda "brezpogojno". Zadevni odstavek se torej glasi: "sprejel pa jih je brezpogojno maršal PIETRO BADOGLIO, predsednik italijanske vlade, ki predstavlja vrhovno poveljstvo italijanskih kopenskih, pomorskih in zračnih sil in ga je za to ustrezno pooblastila italijanska vlada".

V točki 1 (A) se briše beseda "brezpogojno". Zadevna točka se torej glasi: "s tem se italijanske kopenske, pomorske in zračne sile, kjerkoli se nahajajo, vdajo".

Točka 29 se dopolni takole:

"Benito Mussolini, njegovi vodilni fašistični družabniki in vse osebe, osumljene vojnih zločinov ali podobnih prestopkov, katerih imena se nahajajo na seznamih, ki jih bodo objavili Združeni narodi in se trenutno nahajajo ali se bodo v prihodnje nahajali na ozemlju pod nadzorom zavezniškega vojaškega poveljstva ali italijanske vlade, bodo nemudoma prijeti in izročeni Združenim narodom. Vsa navodila, ki jih bodo dali Združeni narodi v ta namen, bodo izpolnjena.

Ta protokol je sestavljen v angleščini in italijanščini, pri čemer velja za avtentično angleško besedilo, v primeru vsakršnega spora glede njegovega pomena pa obvelja odločitev Nadzorne komisije.

Podpisano 9. novembra 1943 v Brindisiju.

/lr/ Noel MacFarlane

Generallajtnant

V imenu vrhovnega poveljnika Zavezniških sil

/lr/ Predsednik italijanske vlade

Badoglio

¹⁴ Documenti diplomatici italiani, decima serie, vol. I. Dokument 69, str. 84-85. Iz angleščine prevedel Andrej Turk.